

SZÉCSÉNYI HIRLAP

SZÁPIRODALMI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI KETILAP.

Megjelenik minden pénteken.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 8 korona — Fél évre 4 korona.

Negyed évre 2 korona.

Egyes szám ára 16 fillér.

Előfizetések a kiadóhivatalhoz küldendők.

Felelős-szerkesztő és kiadótulajdonos:
GLATTSTEIN ADOLF.

Főmunkatárs:

KARDOS ISTVÁN és IFJ. SZÁDER GYULA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Rákóczi-út 565.

ELŐFIZETÉSI PÉNZEK.

reklamációk és hirdetések a kiadóhivatalhoz
intézendők.

Nyilttéri közlemények soronként 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint.

Dr. Scitovszky Béla,

kerületünk országgyűlési képviselőjének
a parlamentben tartott beszéde.

T. ház! (Halljuk! Halljuk!) Az egész képviselőháznak, valamennyi képviselőnek egy kötelességünk van és ezen kötelességünket legjobban a költségvetési vita során érvényesíthetjük. Ennek során tehetjük higgadt és komoly megfontolás tárgyává az ország-nak közállapotait és jelölhetjük meg az ország közállapotainak javítására, fejlesztésére, előbbrevitelére és igen sok esetben talán orvoslására is a helyes utat. A magam részéről ezen kötelességemnek a költségvetés általános vitája során kívánok eleget tenni. Itt egy oly témát kívánok felhozni, mely ebben az országgyűlésben talán még érintve sem lett és a múlt országgyűléseken sem hallottunk ezen téma felült érdekesebb és nagyobb vitát (Halljuk! Halljuk!)

Ma ott állunk a nagy közigazgatási reformnak küszöbén. Ennek az, országgyűlésnek valószínűleg kizárólagosan a törvényhatóságok reformjával lesz csak alkalma foglalkozhatni és így nem terjeszkedhetik majd ki az általános közigazgatásnak minden egyes terénemének másik nagy részével, a községek ügyének reformjával, ez országgyűlésnek minden valószínűség szerint már csak azokból is, mert az időből kifogy, nehezen lesz alkalma bővebben foglalkozni. Nem is tartanám helyesnek, talán tapintatosnak sem, ha én a közigazgatási reformnak a törvényhatóságokra vonatkozó részével kívánnék a jelen pillanatban foglalkozni, de helyénvalónak tartom, hogy a községek reformjával foglalkozzam. Hiszen lehetetlen a községi reformot egy beszéd keretében kimeríteni; hiszen maga az anyag oly hatalmas, oly nagy, hogy a vele való kísérletezés egy beszéd keretében majdnem a lehetetlenséggel volna határos. Ezért témámul a községi reformnak legfontosabb részét választottam ki, a mely alapja tulajdonképpen a megőrzendő reformnak és ez a községek háztartásának az ügye. (Halljuk! Halljuk!)

Előre kell bocsátanom, hogy az az anyag, melyet felőfelni kívánok, meglehetősen száraz, de semmi körülmények közt sem érdektelen. Hogyan lehetne érdektelen reánk, kik jóformán mindnyájan tagjai vagyunk egy ilyen háztartásnak; talán kevesebb tekintetben élvezzük, de minden körülmények között e háztartás anyagi részének viselői. Sok tekintetben, amit előadandó vagyok, az újság hatással bírhat. Nem keresem benne a szenzációt és így az újság annyival is inkább hat, mert ezzel a kérdéssel — őszintén szólva — igen kevesen foglalkoztak és maga a nagyközönség és a közvélemény is meglebe-

lősen tájékozatlan. Egyről van tájékozva a nagyközönség és a közvélemény, s ez megnyilvánul egy sóhajban, amely kimerül abban a panaszban, hogy tulságos magasmérvűnek tartja a községi pótladót.

De méltóztassanak megengedni, ez a községi háztartásoknak csak egyetlen egy szimptomája, azonban semmi esetre sem lehet az a kizárólagos alap, amelyből a községi háztartások kritikai bírálatánál kiindulni kell és lehet.

Az általános közigazgatási reformon kívül bizonyos aktualitást ad e kérdés felvetésének a statisztikai hivatalnak 1913-ban megjelent egy adatgyűjteménye az 1908. évi községi háztartásokról. Ez igen érdekes értékes munkálát, amely a téren hűzágpótló. Magam is jóformán majdnem kizárólagosan ezen statisztikai adatok tanulságaira kívánok felszólalásom során szorítkozni és ezek adjak a kiindulópontokat, amelyek feltehetően szükségesek, hogy ismeretek legyenek, ha községi háztartásunk reformját alaposan akarjuk és óhajtjuk megvalósítani.

De mielőtt magára a szoroson vett községi háztartás rendjére áttérnék, méltóztassék megengedni, hogy egy igen rövid történelmi visszapillantást tessek. Ne méltóztassanak megijedni attól, hogy a XII. és XIII. századig kívánok visszanyulni, de igyekezni fogok azt a korszakot, amely a jelenlegi időt az akkori időtől elválasztja, gyorsan áthidalni. A teljesség okáért azonban szükséges, hogy ösmerjük, miféle fázisokon ment tulajdonképpen keresztül a községek háztartása, és milyen időszakról kezdve lehet tulajdonképpen községi háztartásról beszélni.

A középkorban az önkormányzati jognak bizonyos fokú gyakorlatával kizárólagosan csak a városokban találkozunk. A falusi községek legfőbbjében a fejlődést a földesúrtól való függés jellemzi. A falusi községekkel és azoknak csirájával tulajdonképpen a XII. és XIII. századokban találkozunk, amidőn kizárólagos közös földhasználat mellett, az egyéni tulajdon és az ösfoglaltas címen birtokolt földek mellett az adománybirtok lép előtérbe. Ekkor keletkeznek a királyi és egyházi uradalom mellett földesúri községek, jobbágy- és nemesi népességgel, kik évről-évre a közös földet sorshuzás útján osztzkodnak. Jellemző mar itt, hogy ami községi közszükséglet volt, azt is itt ezekből a közös földekből ugyancsak sorshuzás útján juttatták a közszükségletek fedezésére.

Ez a rendszer alig változott a századokra kiterjedő folyamat alatt és tartott addig, a míg a földesúri birtok a jobbágybirtoktól el nem választott és míg a jobbágybirtokok fle nem osztattak.

Régi törvényeink községi feladatokról, községi szükségletekről nem emlékeznek meg.

A szükségletek fedezése teljesítve látszott a közös birtokoknak előbb röviden vázolt hivatásával. Ez időben a községi feladatok csak igen csekély részben állottak a helyi érdekek gondozásából, mert tulnyomó nagy részben magasabb érdekek kielégítésében és felsőbb parancsok teljesítésében állottak.

A fejlődést első ízben a tatárjárás zavarta meg. Az Anjou-ház alatt egy kis fellendülés tapasztalható, de a török hódoltság ezen a téren ismét csak pangást okozott. A községi élet fejlődésének első komolyabb lendületet Mária Teréziának 1767-ben kiadott Urbariuma adott; legfőzetesebben foglalkozik azonban a községi élettel általában az 1839. évi IX. t.-cikk. Itt már oly rendelkezésekkel találkozunk, amelyek költségvelésekről, számadásokról szólnak, sőt már az adózás módjairól is.

Teljesen új helyzetet teremtett, jobban mondvá teremtett volna a községi életben az 1848-ik évi IX. t.-c., a mely a jobbágytérő felszabadítván, az új, modernebb Magyarországot e téren is megakarta alapozni. A községi önkormányzat mindenesetre nagyobb önállóságot és helyi szervei révén nagyobb hozzáfűződést nyert volna a törvényhatóságokhoz, hogyha mindjárt 1848-ban a törvényhatóságok ellenőrzése alá helyeztelet volna. A természetek fejlődésnek ez az útja azonban az igen jól ismert események következtében ne nem következhetett és a megindult szép fejlődés lehetőségében nagy zökkenés állott be. Az alakulás nehézségein egységes vezetés nélkül kellett átesni és bizonyára innen vannak azok a szélsőségek, amelyek a községi háztartások viszonyain és állapotain ma is észlelhetők, a 40 éves egységesítő törvényhozási munka és joggyakorlat dacára is. Az 1848-as törvényhozásra következett tényleges kormányzat 1849-ben megalkotta az új községi törvényt, amely azonban életbe léptetve sohasem lett. 1851-ben a községi szervezet újabb szabályozást nyert, de ez még az általános elvi megállapodásig sem jutott. A részleteket végre az 1859. évi április 24-iki pátenst hozta meg és ez képezi — hár módosult alakban — alapját községi háztartásunknak ma is. Különös a pátenstnél, hogy a háztartás külső keretét meg vannak ugyan állapítva, de nincs megjelölve annak tartalma, nincs megszabva, hogy az iskolaügy, a közegészségügy, a közlekedésügy, a szegény-elátás terén mely teendők azok, amelyeknek elintézése a községekre hárulnak és melyek azon az ügyek, amelyek a község gondozását igényelhetik.

Az 1871-iki XVIII. t.-cikk jórészt a pátenst intézkedéseit vette át a változott viszonyok közé. Az 1887-iki XXII. t.-cikk a községi életnek napjainkban is érvényben lévő jogszabályait alkotta meg.

Ez, t. ház, 700 évnek története a községi háztartás körére való vonatkozásban; ez a hiányos hangu skála, amely évszázadok lefolyása alatt mai rendjéhez juttatta községi háztartásunkat. 1886 óta a mai napig 28 év telt el. Ez a 28 év Magyarország fejlődésének és felviragozásának talán legszebb kora. Nézzük meg, hogy Magyarország fejlődési korában a törvényünk miképpen felelt meg azon várakozásnak, amelyet a törvényhozás annak idején hozzáfűzött; nézzük meg, miképpen illeszkedett bele a praktikus és fejlődő élet korlátai közé. (Halljuk! Halljuk!)

A községeknek a háztartásra vonatkozó jogait és teendőit illetőleg az 1886. évi XXII. t.-cz. a következőket tartalmazza. A község rendelkezik a község vagyona felett; községi adót vet ki és hajt be; gondoskodik a községi utakról és egyéb közlekedési eszközökről; kezeli a mezeti, tűz- és közrendészetet és a szegényügyet; gondoskodik községi iskolákról és más rokonintézetekről és általában mindazokról, amiket a törvények akár mint passzív, akár mint lényeges teendői, feladott illetékességi hatáskörébe utaltak. Ezen teendők szempontjából a jelzett törvény a községeket két csoportba osztja. Az első csoportba tartoznak a nagyközségek, amelyek a jelzett feladatokat saját erejükből képesek végrehajtani, a második csoportba pedig a kisközségek, amelyek csak más községekkel szövetkezve, társulva, képesek a törvény által rájuk rótt kötelelıségeket teljesíteni.

A gyakorlatban ez nem történt a törvény szavai szerint, mert az igazgatás különböző ágaiiban a törvény által rájuk rótt teendőket a községek kategóriájukra való tekintet nélkül mind a saját költségükre teljesítették, nagyközségek ezenfelől azonban az általános közigazgatási teendők végzésére tartanak fenn külön személyzetet.

Ma felvetődött az interkommunális községek ideája, és hallottam azt a felhangzó panaszt is, hogy a jelenlegi törvény nem adott arra módot, hogy ezek keresztülvihetők legyenek a községek egyesítése, szövetkezése, szervezése útján. A ma életben levő törvény I. §-a megadta ennek a lehetőséget, de az elmúlt 28 esztendő, úgy látszik, ennek nem kedvezett, mert hiszen az élet eltért a törvény intencziójától és a községek csoportosítását nem a hatáskörükbe utalt valamennyi kötelelıségi teljesítésére vonatkoztatta, hanem speciálisan csak az általános közigazgatási teendők ellátását tette a megkülönböztetés alapjává.

Talán felesleges is említenem, hogy a törvény kötelezi a községeket, hogy évenként leírt állítsanak össze, költségvetést, számadásokat készítsenek. Mindezek elkészítésére az előjáróság, elfogadására a képviselőtestületek hivatottak, az ellenőrzés és ezek végleges jóváhagyása pedig a törvényhatósági közgyűléseknek van fenntartva.

Első kardinalis kötelelısége a községeknek, hogy tartoznak vagyonukat jövedelmezőleg kezelni és községi szükségleteiket ennek jövedelméből fedezni. Jól tudjuk azonban, hogy nagyon kevés község van Magyarországon, amely meg tud élni törzsvagyonából, és így törzsvagyonának jövedelmezőségén kívül más anyagi erőkre is kell támaszkodnia. A törvény a községeknek háromféle kategóriájú adóztatást enged meg. Megadóztathatók az összes községi lakosok, megadóztathatók a földbirtokkal bíró községi lakosok megadóztathatók a földbirtokosokat és a bá-

nyatulajdonosokat leszámítva, a többi községi lakosok.

Nem érdektelen, t. ház, hogy az 1886 után következő törvényhozások milyen feladatokat állítottak még a községek elé, nemcsak amiket nekik teljesíteniük kell, hanem a felmerült szükségletek fedezéséről is a községeknek kellett gondoskodniuk. Itt van mindjárt az 1886: XXXVIII t.-c., amely kötelelıségévé teszi a községeknek, hogy ahol más iskola nincs, községi iskolát kell létesíteni és e címen 5 százalék pótdótot, mint új adót enged. Az 1884: XVII. t.-c. iparostanonciskolai célra 2 százalék pótdótot engedélyez. Az 1891: XV. t.-c. a kisdótdóvadász részére 3 százalék pótdótot engedélyez; az 1894: t.-c. a mezőőrök tartása és a kötelező faiskolák részére ugyancsak teljesen megterhelte a községeket. Az 1890: I. t.-cz. a közmunka terheinek beállításával, azonkívül az u. n. vicinális csoportok létesítésével megint teljesen kölségeket tolt a községek vállaira.

Az 1888. XXXI. t.-c. a helyiérdekű vasutak építésénél is nagymérvű anyagi támogatást engedélyezett a községek terhére, s ezen anyagi támogatás lehetőségét a községek elég alaposan ki is használták. A szegényügy ellátása költségeinek szaporítására az 1898. XXIV. t.-c.-nek különösen 8. §-a óriási terheket rakott a községek vállaira, — hogy egyebet ne említsék, a hét éven felüli, elhagyottak nyilvántartott gyermekek tartásdíja címen. Végre a község egyetemét vagy a községi lakosok bizonyos csoportját érdeklő kiadások fedezésére számos község, a községeknek körülbelül 56 százaléka a községi pótdóton kívül még másféle címen is megadóztatja a lakosságát. Végül régi szokás-jog alapján, ehhez sorolható különleges megterhelése a községnek a hiifelekezeteknek támogatásában nyilvánul meg. Hozzájárulnak az 1908-ban bizonyos tekintetben megengedett és megkönnyebbitett terhei a községeknek, amelyek vonatkoznak a közegészségügyre. Bar a közegészségügy állami feladatnak volt minősítve már az 1876. XIV. t.-cikkben is, mégis az egész közegészségügy ellátásának költségeit a községeknek kellett viselniük. 1908-ban a körorvosok fizetését az állam állította ugyan saját budgetjének terhére, de még ma sincs keresztülvive az a gondolat, az az elhatározás, amely a törvényhozás azon kijelentésében nyilvánul meg, hogy a közegészségügy állami feladat, mert még ma is meglehetősen súlyos költségek terhelik a községeket ezen a címen; hogy egyebet ne említsék, a bábák, halottkémek fizetése, a himlő elleni védekezés, részben a fertőző betegségek terjedését megakadályozó intézkedések költségeinek a viselése, a községi és körorvosok személyi pótlékai stb., stb.

T. ház! Mit állapíthatunk meg az itt előadottakból?

Az első, ami szembeötlő; mindenesetre az, hogy az előirányzatok és számadások összeállításának rendje és módja vármegyeként igen különböző. A község szó nagyon heterogén egységeket foglal magában, a kulturális, gazdasági és a vagyoni erők legeltérőbb fokozatait. Az egyiknek túlszűk, a másiknak túltág az a keret, amelybe bekényszerítették. Ez a hiba mindig fenn fog állani, amíg országosan, egységesen nem fog rendeztetni e kérdés és kötelezőleg nem fog megállapítani nem külön vármegyeként, hanem országosan, átlagosan kell alkalmazniok

a községeknek. Ennek a községek számára államilag az a rend, amelyet felügyeleti, ellenőrzési áttekinthetőségi szempontokból való előnyekre részletesen talán felesleges is kiterjeszkednem. Az az egy bizonyos, hogy csak egységes rendezéssel nyerhet a kormányzat a községi háztartások felett olyan áttekinthetést, amelynek tanulságait levonva azokat értékesítheti, de mindez csak akkor lesz lehetséges, hogyha ez az egységes rendezés országgyűzterre keresztül lesz vité.

Igen sok községnél a haladó kor, sőt évtizedek alig hagynak nyomot a háztartás költségeinek összeállításában; csak a végösszegek jellemzik a kort és a fejlődő igényeket, a részletek mindig távolabb és távolabb állanak a való állapottól, az igaz élettől, a valóságtól. Ezt, ha nem is teljesen az ellenőrzés hiányának, de mindenesetre az ellenőrzés lazításának kell tulajdonítanunk. A törvényhozás, vagy a törvényhatósági közgyűlés képtelen mélyebben beletekinteni a községi háztartások rendjébe és az a hosszadalmaság, amely ezzel a procedurával jár, csak hátrányára szolgál a községi háztartásnak (Ugyvan!)

Egy két érdekes statisztikai adatot leszok hátor felemlíteni, amelyeknél — bár ez bizonyos ellentétnek látszik, mert hiszen a mi statisztikai hivatalunk, amely annyira kiemelkedik a maga jártasságával, ügyességével és szaktudásával, a rendelkezésére álló adatokat és az anyagot mindenkor a legrövidebb időből szokta feldolgozni — amelyeknél, mondom, azt látjuk, hogy az 1908. évi községi háztartások rendjét és számadásait a statisztikai hivatal csak 1913-ban adta közre, szóval körülbelül öt évre volt szüksége, amíg ezt az óriási nagy anyaghalmozatot össze tudta állítani. Meg vagyok róla győződve, t. ház, hogy itt sem a statisztikai hivatalban kell a hibát keresni, hanem a községek számadásában. Erre hátor vagyok néhány példát is felhozni, amelyek állításomat kétségen felől igazolni, bizonyítani fogják. (Halljuk!)

Az 1908. évi községi számadások közül az 1910. év végéig még mindig törvényhatósági felülvizsgálat alatt állott 1219, egyáltalán nem készült el 18; az 1911. év végéig még törvényhatósági felülvizsgálat alatt állott 248 és nem készült el 2. A számadások több évre visszamenőleg nem voltak meg 33 községben, a legújabbak elveszték 77 községben, a régiek pedig 105 községben.

Ezekből is méltóztatnak tehát látni, hogy a hibákat a felügyeletnek és az ellenőrzésnek lazasága okozta, s ilyen körülmények között valóban csak a legmelegebben üdvözölhetjük a kormánynyilatkozatból meg tudott azt a reformtervezetét a mélyen tisztelt belügyminister urnak, amely a községi háztartások felülvizsgálatának rendjét és ellenőrzését a törvényhatósági közgyűlés hatásköréből kivéve, egy ujjonnan alkotandó fórum, nevezetesen a járási bizottságok, vagy járási tanácsok elé kívánja utalni.

T. Ház! Hiányossága ennek a törvénynek, amelyet kritikám tárgyává teszek, hogy a felsorolt ügyágazatokat a községi ügy kereteibe utalja ugyan, de annak a minimális határnak megállapítása nélkül, ameddig minden község egy bizonyos teljesítményre kötelezendő.

Súlyos hátránnyá nehezedik a községi háztartásra az is, hogy a községek kötelelıségei, amint bátor voltam már felsorolni, a törvénytarban nem egy törvényben, hanem különböző helyeken, szétszórtan vannak részle-

lezve, holott az egységesítésre nagy szükség volt, ott, ahol a háztartás rendje szabályozva van s ahol a községek által igénybevehető segédeszközök maximális mértéke is megvan jelölve. A községi jogok és köteleességek, a jövedelmek és terhek szembállításának hiánya, oka a községi háztartás nem egy fogyalékoságának.

Bizonyos következtetések épen abból erednek, hogy a községekkel szemben támasztott kívánalmak s a község rendelkezésére bocsátott anyagi erők nem együtt s nem egyszerre mérlegeltettek. A községi reformnak a jelenlégi törvény ezen hiányait feltöltendő pótolnia kell.

Ezek után az általános kifogásaim után méltóztatassanak megengedni, hogy most a ténylegesen szorosan vett községi háztartásokkal foglalkozzam. (Halljuk! Halljuk!) Beszédem további folyamán kiterjeszkedni kívánok a községi pótdózáásra, a községi bevételekre és kiadásokra, a községi alapokra és ezzel kapcsolatosan a községeknek különösen közjótékonyági működésére, a községi vagyona és adósságokra és legvégül csak érinteni kívánom a közbirtokossági vagyon kérdését. (Halljuk!) Mielőtt azonban ezekre rátérnék, tájékoztatásul egy-két rövid számadatot kell előre hacsátanom arról, hogy Magyarországon hány kis- és hány nagyközség van és hogy ezek a községek lélekszám-kategória szerint miképen csoportosulnak. (Halljuk!)

Magyarországon van 2100 nagyközség és 10 318 kisközség. A nagyközségek 80 százalékának 1—5000-ig terjed a lakossága, egyharmadának pedig 1—2000-ig. Ezen országos átlagok a következő szélsőségeket takarják. A minimum a nagyközségeknél a lélekszámot illetőleg 3—5000-ig, a maximum, amelyet Békéscsaba képvisel, 42.000 lakoson felül van. Kisközségeink egyharmad részének 500 nál kevesebb lakossága van, háromnegyed részének pedig 1000-nél kevesebb a lakossága. A minimum itt százon alul van, a maximum 10.000-en felül.

Szükséges volt ez adatokat megemlítenem azért, mert beszédem további folyamán az átlagokat országosan fogom felemlíteni és némely vonatkozásban különbséget kívánok tenni a nagy- és kisközségek között, úgy hogy ezen adatok említésénél a t. háznak meglegyen a kellő tájékozása; ezért tartottam szükségesnek e számadatokat bevezetőleg megemlíteni.

Állérek most, t. képviselőház, a községi pótdózáásokra.

A községek, ha vagyonuk jövedelme szükségleteik fedezésére nem elegendő, a törvény szerint pótdótot vehetnek ki. Talán nem érdektelen, hogy miképen alakul községeinkben a pótdózás rendje abból a szempontból, hogy hány községünk volt kénytelen pótdótot szedni és községeink közül melyek vannak abban az igazán irigylésre méltó helyzetben, hogy községi pótdótot nem szednek.

1881-ben 1658 község nem szedett pótdótot, 1898-ban 859 és 1908-ban már csak 610. Nem szedett tehát községi pótdótot 1881-ben a községeknek 13 százaléka, 1908-ban pedig, sajnos, a községeknek már csak 5 százaléka volt abban a szerencsés helyzetben, hogy községi pótdótot kivétel nélkül nem volt szüksége.

Ami a pótdózás módját illeti, a községek előjárósága a számadásoknak egész variációját és kombinációt állította be. Mint

említettem volt, három főkategóriája lehetséges a pótdózásnak; ők mégis olyan leleményesek és találékonyak voltak, hogy nagyjában tízféle módon vették ki községi pótdótot. Nem akarom ezt a variációt és kombinációt a t. ház előtt részletezni, de mondhatom, hogy az igen érdekes és tanulságos jelensége háztartásunk rendjének. De az is tény, hogy községeinknek túlnyomó nagy része — 92 százaléka — a pótdózáásra kijelölt összes adóalapjainkat megadóztatta, azon községek pedig, amelyek ezt igénybe nem vették, 8 százalékot képviselnek. A pótdókolásuk ezenfelül többi különböző módját a községeknek 52 százaléka vette igénybe. Az egyes állami adók érdekelttség szerinti pótdókolása igen szörványos, — mint az előbb említett adatokból is kitűnik — úgy, hogy a gyakorlat, az élet túlemelkedett a törvény korlátain.

Lehet, hogy itt bizonyos kényelmi szempontok is irányították a községek előjáróságait, de az tagadhatatlan, hogy az egységes kivetési mód a köz érdekének is jobban megfelel és ezt a tanulságos tapasztalatot is mindenesetre érdemes lesz a községek reformjánál figyelembe venni.

De térjünk most át, t. ház, a községi pótdózásnak egy igen érdekes témájára, amely a nagyközségeket leginkább érdekli és talán az egész községi háztartás rendjében az egyedüli, amelyet ismerünk és ez a községi pótdókulcs magassága. E részben elég megnyugtatók volnának az adatok. Ha az országos átlagban tekintjük azokat, akkor azt tapasztaljuk — eltekintve az emelkedéstől — hogy 1881-ben országos átlagban 16 8 százalékos; 1898-ban pedig már 34 4 százalékos tettek ki a községi pótdótot; 1908-ban a községi pótdótot országos átlaga 46 4 százalékos tette, tehát maga a pótdó kulcsa ezen jelzett időszakban 16 8 százalékról 46 4 százalékra emelkedett. Ha a szélsőségeket tekintjük, a vármegyékre osztva fel az átlagot, az takarja Nagy-Küküllő vmegyének 9 1 százalékos községi pótdókulcsát, de viszont takarja Máramaros vármegyének 83 4 százalékos átlagos községi pótdókulcsát is.

Tovább boncolgatva a községi pótdókulcs magasságát, rájövünk arra, hogy 1881-ben a községeknek 86 5 százaléka 80-on alul, 3 százaléka pedig 80-on felül adózott. 1908-ban a községek 74 7 százaléka 80-on alul, 17 5 százaléka pedig 80-on felül adózott. Ha az ember így nézi az átlagokat, akkor, amint jeleztem, elég megnyugtatók volnának ezek. Azonban ha még jobban boncoljuk azokat, sokkal szemléltetőbben fejezik ki a tényleges állapotot a következő adatok. A 30 százalékon aluli kivetéssel biveléssel bíró községek aránya a már jelzett időszakban 71 8 százalékról 17 4 százalékra szállt le, és a 30 százalékon felüli adózók számaránya 15 százalékról 74 8 százalékra emelkedett.

Tanulságos és érdekes a pótdóra vonatkozó adatokat a községek lélekszámával összehasonlítani. Figyelemreméltó jelenség, hogy a nagyobb népességű községek csodálatos módon alacsonyabb községi pótdótot kénytelenek viselni, mint a kisközségek. Erre nézve jellemzők a következő adatok: 80 százalékon felüli a pótdó a kisközségek 22 2 százalékában és a nagyközségek 11 3 százalékában, 100-on felüli pótdótot fizet a kisközségek 12 5 százaléka, a nagyközségeknek azonban csak 4 5 százaléka.

Ezek az átlagok egyes községekre vo-

natkoztatva már sokkal szembezőkőbbek és sokkal ríktóbbak. Nem szeretek szélsőségekben mozogni, de lehetetlen elhallgatnom azokat a maximális pótdótot, amelyeket községeinknek nem túl nagy, de azért mégis elég nagy száma kénytelen fizetni. Ez abban a kis összeállításban amelyet szerkesztettem és abban a statisztikai műben, amelyre hivatkoztam, bennfoglaltatik. Ez 1386 oly községről emlékezik meg, amely 100—500 százalékon felüli községi pótdóval van megterve. Ezen községekből 100—150 százalékgig adózik 1012 község, 150—200 százalékgig adózik 252 község és hogy a végső adatot vegyem 500 százalékon felül adózik két község. Ez a két község: Krassó-Szörénymegyében Ujasszonyrét, amely 540 4 százalékos pótdótot fizet, Ungmegyében pedig Mezőhuta községe, amely 594 és fél százalékos pótdóval excellel. Bár már ez is igen magas százalék, mégis egy másik adatot is fogok állítani mellé, s ez az, hogy 1905-ben volt egy község, amely ma már nem létezik, mert pusztává változott át, amely 756 százalékos pótdótot fizetett. Tehát mégis három év alatt a szélsőségek is majdnem 200 százalékos differenciát mutatnak.

Népességi kategóriákra osztva ezeket az adatokat, 1061 község, amely 100 százalékon felül fizet községi pótdótot, bír 1000 lakossal, 317 községnek lakossága 1000-tól 5000-ig terjed, hét község lakossága pedig 5 és 10.000 között van és egy oly község, amely 100 százalékon felül fizet pótdótot, bír 10.000-nél több lakossal.

Ha szemügyre vesszük, hogy a pótdó-kivetés ezen folytonos növekedésének mi az oka, azt találjuk, hogy az abnormisan magas községi pótdónak nem mindig az az oka, hogy a község lakossága túl van terhelve, vagy hogy szegény, hanem hogy egyrészt a községi és az állami teher között nincs meg a helyes egyensúly, ami értendő akképen, hogy maga az állam adómegterheléséiggyen kicsi, tehát ha erre az alapra bizonyos pótdókolást kell alkalmazni, ez meglehetősen nagy percentben jelentkezik, holott a reális életben a nagy percentben jelentkező összegek gyakran meglehetősen minimális összegeket is takarnak; másrészt hogy nincsen okosan vezetett községi gazdálkodásunk — és tulajdonképpen ez a lényeges hídja a községek a szükségletek fedezésének kiegészítéséről nem kellő időben gondoskodtak, úgy hogy a megosztható terheket is egyszerre varrták a községek nyakába és beruházási szükségleteiket is nem kölcsön útján kívánták fedezni. Ez mindenesetre egy hiányossága gazdálkodási módunknak. Ezek a körülmények bizonyos tekintetben enyhítik azt a sötét képet, amelyet a felületes szemlélő talán a nagy pótdó-százalékokban felismerni vél.

Ha tekintjük most a községi pótdózás effektív, pénzügyi eredményeit, úgy azt látjuk, hogy a míg az állami adók 1881-től 1908-ig 24 százalékkal emelkedtek, addig a kivetett községi pótdó ugyanazon időközben 244 3 százalékkal emelkedett, 1908-ban a pótdó-kivetés 53 millió koronát eredményezett, ami az állami adóknak körülbelül 55 százalékának felel meg. Kuriózusnak azt is felemlítem, hogy ebből a községi pótdóból egy-egy főre mennyi esik Magyarországon. 1881-ben a szélsőségek ezek voltak: 10 fillér és 3 korona 50 fillér; 1908-ban pedig 50 fillér és 5 korona 30 fillér. Természetesen ezek a számok is nagy szélsőségeket takarnak.

A községi háztartás méretének növekedésére jellemző a községi bevételek és kiadások mérve. De itt természetesen a szükségletek és a kiadások egyformán kellett, hogy növekedjenek, mert a községi háztartásoknak költségvetési rendje azt kívánja, hogy csak annyit szabad kivetni, a mennyi éppen szükséges, tehát ez a két adat egymáshoz viszonyítva körülbelül egyforma magasságot mutat. 1881-ben a bevétel volt 34 millió, a kiadás 33 millió; 1908-ban a bevétel volt 117 millió, a kiadás pedig 109 millió, tehát 27 év alatt a bevételek 241 százalékkal emelkedtek. A kiadásoknak majdnem 50 százalékát községi pótladókkal fedezték községeink és ezenfelül 12 százalékot más községi kivetésekből.

T. ház! Eddig láttuk, természetesen csak vázlatosan, milyen módon és formában és mennyit adóztak községeink. Nem lesz talán hiabavaló farradozások, ha rátérünk arra is, a mi tulajdonképpen leglényegesebb és leginkább érdekkel mindnyájunkat, hogy az ily nagy anyagi áldozatok mellett miért és mire áldoztak községeink.

T. ház! 108 millió kiadásból 40 százalék esett közjogi és közigazgatási kiadásokra, közjogi kiadások az adók, a közigazgatási kiadásokat bővebben részletezni fölösleges, mindnyájan ismerjük őket. 11.6 százalék — sorrendben a második! — a községi kölcsönök törlesztésére és az adósságok kamataira esik, 10 százalék esik közművelődési kiadásokra, 8.6 százalék mezőgazdasági kiadásokra, 6 százalék belrendőri kiadásokra, 5.6 százalék közegészségügyi kiadásokra és 2.2 százalék közjótékonyági kiadásokra.

Ezek az adatok mutatják legelőkelőbb községeink háztartásának sivárságát és mondatom, szegénységét. Kiadásain túlnyomó részét az adminisztráció emészti fel és itt ismét látunk egy kuriózus számot: 145,346 főnyi alkalmazott és díjazott községi személyzet van nálunk. Ebben benne vannak a jegyzők, segédjegyzők, aljegyzők, bírák pénztárnokok stb. stb. és szolgaszemélyzet. Bármily minimális javadalmazásokban részesülnek is, mégis csak díjazott tisztviselői a községeknek és ez a horribilis szám igazán elretentő. Ezzel szemben a kulturális és gazdasági, szociális és humanisztikus célokra bizony aránytalanul keveset adoznak a községek. Jellemző, hogy a szorosan vett két állami feladatra, belrendészeti és közegészségügyi feladatokra még meglehetősen magas kvótával adoznak a községek.

Hogy mennyire sivár ez a kép, azt legjobban jellemezte és átérzte maga a törvényhozás akkor, amikor a legutóbbi évi-zetben három ízben szökött a községi háztartások segítségére. Két ízben szökött, hogy a községi jegyzőknek fizetését emelte és rendezte, egy ízben pedig, az 1908. évben, a közegészségügy rendezésével. Az első két esetben magának a községi háztartásnak könnyebbítését nem idézte elő az államnak áldozatkészsége, mert hiszen a törvényhozás által teremtetett új terheket magára vállalta, azonban a közegészségügyi törvény revíziója során enyhített a községek háztartásán, mert az eddig általuk viselt kiadásoknak túlnyomó nagy részét az államháztartás magára vállalta.

Hogy az állami támogatás mennyit tesz ki körülbelül e szakmákban, amelyek a községi számadásokon, a községi pénztárakon nem vonulnak át, mert mint állami pénzek szerepelnek, erre nézve megjegyzem, hogy

ez nagyon minimális, alig egy negyed milliót meghaladó összeg. De amellel a közegészségügy ellátására, amely 1908-ban még nem egész terjedelemben érvényesülhetett, a községi háztartásban, a jegyzők fizetésére, nemkülönben az iskolák támogatására 1908-ban az állam a községek rendelkezésére bocsátott körülbelül 10, majdnem 11 milliót, vagyis a községi összes kiadásoknak körülbelül 10 százalékát.

Oda kellene törekednünk, t. ház, hogy nemcsak a belrendészeti és egészségügyi kiadásokat vállalja magára teljes összegében az állam, de az idők folyamán és a fejlődés rendjén talán az volna kielégítő és helyes, hogy az összes közigazgatási költségeket idővel az állam vállalja magára. Így felszabadulna a község eddigi kiadásainak legnagyobb százaléka alól és módja és alkalmá nyílnék azon szintén előrendű közigazgatási, mezőgazdasági, humanisztikus és szociális költségeknek viselésére, melyekre ma igazán csak morzsákat juttathat háztartásának feleslegeiből. Ez különben a legsúlyosabb problémája az egész községi reformnak, mert ha ezt sikerül helyesen és okosan megoldanunk, akkor megoldottnak tekinthetjük az egész községi reformot; de ha ennek kellő alapját nem sikerül megtalálnunk, akkor talán csak rövid átmenetet tudunk teremteni községi életünk fejlődésében, de állandó és biztos alapokat, melyekre egy szebb jövőt építeni lehet, nem.

Egy-két adattal igazoltam már eddig is, hogy kisközségeink aránylag súlyosabb terheket viselnek, mint nagyközségeink. De legelőkelőbban bizonyítja ezt azon statisztikai adat, melyből láthatjuk, hogy mennyit visel a község közigazgatási kiadásából a nagyközség és mennyit a kisközség. Azt látjuk, hogy míg a nagyközség közigazgatási kiadásait csak 28.2 százalékot tesznek ki, addig a kisközségekre ez a csimén 35.5 százalék esik.

Attékintván és összehasonlítván a község bevételeinek és kiadásainak alakulását a kis- és nagyközségekben, konstatahatjuk, hogy a községek szervezeti fuka és jellege, a népességnek sűrűsége határozott befolyást gyakorolnak az arányok hullámzására. Ezzel sokszor paralell, de igen gyakran ellentétes irányban hat egy harmadik és azt lehet mondani legkellemetlenebb tényező, melyen változtatni oem tudunk és nem lehet, ez a geográfiai fekvése egyes községeinknek, melyek ólomsúllyal nehezdednek ezen súlyos problémának különben is nehéz megoldására, mert majdnem lehetetlennek teszik az abszolút helyes és általános szabályok szerint való szabályozást.

Egy bizonyos, hogy a magasabbrendű szervezet gyorsabb és intenzívebb közigazgatást biztosít, de tagadhatatlanul nem olcsóbbat; a magasabb népességű kategória csak kedvez a jobb közigazgatásnak és fukozza a előnyöket. A többi tényező, t. ház, a népesség vagyonsága, a község vagyonsága, a földrajzi fekvés, stb., a legkülönbözőbb módon járulhatnak hozzá a községi háztartás helyzetének javításához vagy súlyos bitásához.

Ezekből is láthatjuk, t. ház, hogy jelenlegi községi kategóriánk nem is felelnek meg a fejlődő élet szükségleteinek. Biztosítani kellene a reform során annak lehetőségét, hogy a kisközségek községi háztartásainak egyesítésével megközelítsék a nagyközségi

tipust. De ezenfelül itt egy nagy hiány van, t. i. nélkülözünk egy oly tipust, melyet talán a mezővárosok elnevezése alatt lehetne beállítani a rendezett tanácsú városok és nagyközségek közé, az utóbbiaknál sokkal nagyobb hatáskörrel; mert hiszen lehetetlen egy 500 lélekszámú nagyközségre ugyanazt a szabályt felállítani mint egy 42000 lakossalbíróra.

Az igények, melyeket egy ilyen nagyobb népességgel bíró községgel szemben már maga a község táblái, mindenestre azt hozták magukkal, hogy kevesebb korlátot kell az ilyen község működése elé állítani. Ezt mai törvényünk nem teszi lehetővé, tehát a reform során gondoskodnunk kell olyan típusról, mely nem egészen határozott városi jellegű, de fejlődőtebb községi típusnak felel meg.

Lehetetlen mellőznöm ezek után egy különlegességét a községi háztartásoknak: azt hiundhatnánk, rajongó szeretettel, mellyel községeink az alapok kezelése iránt viselkednek. Községeinkben körülbelül 38.249 alapot kezelnek és nem tudok olyan célt, amelyre a községek még ne létesítettek volna alapot. A legelőkelőbb és legátalékonnyabb eszköz sem lehetne már Magyarországon új alapokat létesíteni. És ha nézzük, hogy milyennek ezek az alapok, akkor igazán azt mondhatjuk, hogy felesleges volt az a farradozás, amelyet elpazaroltak ez alapok létesítésére. Országos átlagban egy-egy alapra 1470 K. esik; ha azonban a vármegyei átlagot vesszük, akkor a szélsőség még szembetűnőbb, mert 77 K-tól, 19.000 K-ig terjed a vármegyei alapok átlaga. Ha az alapok tökérségét vizsgáljuk, — ez már aztán jellemző — látjuk, hogy az alapok 41.8 százalékának tökérsége 1 K-tól, 100 K-ig terjed. Tehát egy koronás alap is van.

Hogy mennyit költenek az egyes alapok rendeltetésszerű céljaikra, erre vonatkozóan egy-két jellemző példát kell még felemlítenem. A munkásség-álap például, melynek létesítését, ha jól tudom, ministeri rendelet rendeli el, országos átlagban 2 K. 10 fillért fordított rendeltetésszerű célokra, az egész országban pedig mindössze 17.000 K-at. A tűzoltó-alapok 24 K-át fordítottak rendeltetésszerű célokra, a faiskola-alapok 48 K-át fordítottak, a szegény-alapok 70 százaléka pedig semmit sem fordított rendeltetésszerű célokra. Ez jellemzi legjobban az alapok kezdetleges voltát, vérszegénységét, életképtelenségét. Hogy hány lespedő, életképtelen alap van, felesleges tovább fejtegetnem. Egy azonban bizonyos. Ha ebben a gazdálkodásban rendszer és egyöntetűség volna, akkor ez talán a községi háztartásokat támogathatná különben is túllerhelt kötelezettségeinek teljesítésében. Ameddig ezt nem teszik, addig az alapok létesítésében nem lehet mást látni, mint a községek alap alapítási mániáját.

Óriási hátránya továbbá a községeknek a krónikusan fellepő, minden évben, különösen annak első negyedében jelentkező pénztári hiány, amely a községi háztartásnál tapasztalható. Ezen pénzhianyban községeink különböző elnevezésű alapok létesítésével igyekeztek segíteni, ezekből az alapokból vették kölcsön azokat az összegeket, amelyek a községi háztartásokban hiány gyanánt szerepeltek. Ezt talán lehetne eliminálni azzal a helyes és célszerű újítással, ha az országos költségvetés évről-évre június 30-ikában történt megállapítása a községi háztartásokra is terjesztetnék.

A községek szegényalapjának kérdésével kívánok még részletesebben foglalkozni s ennek kapcsán ki akarok terjeszkedni a községek közjótékonyági tevékenységére. Ez az a terrén, ahol talán még a hekövetkezendő községi reform előtt is volna szükséges a kérdés rendezéséről gondoskodni és ezért ráfogunk arra is létni, hogy a törvényhatósági reform során is találjanak módot és alkalmat, hogy ezt a kérdést ott beillesztjük és bizonyos tekintetben ezt is a rendezés stádiumába juttathassuk.

A községek közjótékonyág címén közpénzfáraikból és e célra rendelt alapjaikból összesen 2,014 000 koronát áldoztak; közpénztárakból 1,200 000 koronát, szegény és elhagyottak nyilvánított gyermekek alapjából 797 ezer koronát. A szegényügyi alap tőkeállománya kitelt 12 és félmillió koronát. Az elhagyottak nyilvánított gyermekek alapja 507 ezer koronát. A községek költöttek szegényekre 927 ezer koronát, elhagyottak nyilvánított gyermekekre és pedig a 7 és 15 év közöttiekre 900 ezer koronát. Ezen összegből segélyezve lett 17 000 elhagyottak nyilvánított gyerek, 1200 gyógyíthatatlan szegény beteg és 2283 testi és szellemi fogyatékosban szenvedő szegény. Ezek szerint az ellátottak 46 százaléka szegény, 44 százaléka a 7 éven fölül elhagyottak nyilvánított gyermek és 9-8 százalék egyéb kategorikákra esik.

Érdekes szembeállítani a nagyközségeket a kisközségekkel. Nagyközségekben ezen kiadásokból a szegényekre áldoztak 51 százalékot, elhagyottak nyilvánított gyermekekre 36 százalékot, Kisközségekben az arány megfordítva áll: a szegényekre költöttek 32 százalékot, elhagyottak nyilvánított gyermekekre 61 százalékot. Ha azt vesszük, hogy egy eltartottnak országos átlagos költsége mennyit tesz; 65 koronát kapunk; ha pedig részletezzük kategóriák szerint, akkor a szegényekre 54, elhagyottak nyilvánított gyermekekre 86 korona esik. Nagyközségekben 10 000 főre szegény 20, elhagyottak nyilvánított gyermek 9 esik, kisközségekben szegény 6, elhagyottak nyilvánított gyermek 6 esik. Ezek az adatok mutatják, hogy a kisközségek mennyire nagyobb mérvben vannak aránylag megterhelve, mint a nagyközségek.

A társadalom jótékonyágának igénybevétele a szegényügy terén meglehetősen sivár és gyenge. Zárt szegényügyről Magyarországon alig lehet beszélni. Sokban megrontotta a mérleget az utolsó tíz évben a fokozatosan emelkedő kivándorlás. Hogy községeink nem szenvednek súlyosabban a szegényügy terhe alatt, ennek az a biztos magyarázata, hogy a szegényügy szenved hiányos ellátásban. Mi sem bizonyítja jobban, hogy községeink milyen gondot fordítanak a szegényügy ellátására, mint az, hogy szegényalapjaik tőkeereje ugyanabban az évben ugyanannyival gyarapodott, mint amennyivel a szegényügy ellátatott, már pedig nem lényegesebb feladata és hivatása a községnek az oly nagy mérvű tőkegyűjtés és alapgyarapítás, mint amilyen elsőrendű szükség, hogy a szegényügyet kellőleg lássa el. De annál aggodalmasabbak azok a magas átlagok, melyek a 7 éven fölül elhagyottak nyilvánított gyermekek számánál és ellátási költségeinél mutatkoznak, mert ezek terhe egyenlőtlenül oszlik el és a legerősebben éppen azokat a vidékeket sújta, amelyek egyéb-

ként is sanyaru helyzetüknél fogva meglehetősen mérvben sanyalódnak a községi terhek alatt.

Itt az a sajnos, hogy a hét éven fölül elhagyottak nyilvánított gyermekek száma ma is még mindig növekedőben van és a korszályok még ma sem telítvők. Rettenetesen azok a számok, amelyek itt százalékokban kifejezésre juttatják az összes elhagyottak nyilvánított gyermekek szaporodását. 1903-tól 1912-ig 220 százalék volt az emelkedés és ez alatt az idő alatt éppen azoknál a kategóriáknál, amelyeknek ellátása a községek terhére esik, tehát a 7-15. év között levő elhagyottak nyilvánított gyermekeknél a százalékemelkedés 2264 százalék volt. Ez mutatja, hogy községeinknek ezen a címen mily terheket kell viselniük. Tehát már 1902-ben az elhagyottak nyilvánított összes gyermekeknek 50 százaléka a községek terhére esett. Ez a községekre hárult olyan új teher, a melyről az 1886. XXII. t.-c. megalkotásánál még szó sem volt.

De szomorú az, hogy a hét éven fölül elhagyottak nyilvánított gyermekekkel a községekre rótt tartozások özönével zudítatnak a községek háztartására a nélkül, hogy bármely irányban megkérdeznék, vajjon községeink elbirják-e viselni ezeket a terheket? A nélkül hogy előre tájékozódni az irányban egyszerűen csak jönnek a felsőbb hatóságoktól az intézkedések és rendeletek, hogy ezért és ezért az elhagyott gyermekért ennyit és ennyit kell fizetniük és így igen gyakran előfordul, hogy akár csak egy ilyen elhagyottak nyilvánított gyermek költségeinek fedezése az egész községi háztartást egyenesen felborítja. (Ugy van!)

Nekem az idén tavasszal alkalmam volt saját községem háztartásába betekinteni, — ez egy nagyközség, amelynek évi budgetje körülbelül 40—45 000 koronát képvisel — és ott szomorúan tapasztaltam, hogy e község költségvetésének több mint 11-5 százaléka esik elhagyottak nyilvánított gyermekek eltartására és ezenkívül jönnek még a többi szegényügyi ellátásnak költségei. Szóval, egy három tanterős ovoda építésének amortizációs költségei, fenntartási költségei, az utcák világítása és tisztántartása nem okozott annyi költséget ennek a háztartásnak, mint amennyi költséget okoztak az elhagyottak nyilvánított gyermekek eltartásának terhei.

Elismerem, hogy az államra ezen a címen igen nagy terhek hárulnak, de míg magának az államháztartásnak módjában volt gondoskodni az itt lavinaszerűen emelkedő költségek fedezéséről, — hiszen a mélyen t. pénzügyminiszter úr az országos betegápolási pótdótot 3 százalékról már 10 százalékra akarta volt felemelni, most azonban az emelés csak 5 százalékig történt meg — addig a községeknek nincs semmi néven nevezendő forrásuk, amellyel a megkérdőjelezésük nélkül kellemes meglepetésszerűen ajándékképpen teájuk rótt ezen terhek fedezésére szükséges új jövedelmek előteremtéséről gondoskodhatnának, mert az állami költségvetésbe beállított az a 400 000 korona, amelyből csak 300 000 korona az, amely a községeknek ilyen címen való segélyezésére fordítható, meglehetősen minimális.

Azt a jogot, amelyet az 1901. XXI. t.-c. megadott a vármegyéknek, hogy egyszázalékos pótdótot vessenek ki ily címen, széles Magyarországon összesen hat vármegye vette igénybe és ezek közül is legtöbben csak az utóbbi időben. Legrégebben vetette ki ezt

a községi pótdótot Biharvármegye. Ezek között a vármegyék között vannak még Csánád-, Moson-, Szatmármegye stb. Azonkívül módjában van a vármegyéknek az árvaszékek által gyámhatóságilag kezelt tartalékalapból a költségvetésekben fenmaradó feleslegnek ezen célra való fordítása, de anint a statisztikai adatokból kivetttem, ez alig haladja meg a 200 000 K-át.

T. ház! Az a meggyőződés, hogy a mélyen tisztelt belügyminiszter úr ezekkel a kérdésekkel foglalkozott és tudomásom van arról is, hogy ő a szegényügy kérdését rövid időn belül megoldani kívánja. Nekem e kérdés megoldására az az ideám, hogy talán helyes volna az egész szegényügy ellátását, szóval a községnek közjótékonyági ügykezelését a törvényhatóságok reformja keretében megoldani akképen, hogy az egész kérdés intézése a járási bizottságokhoz utaltassék. A szegényügy ellátása ugyanis bizonyos helyi vonatkozásokat igényel, nehogy kijátszások történjenek és nehogy indokolatlan terhek rovasanak a községek nyakába. Viszont egy járásban már fel lehet tételezni annyi anyagi erőt, amely egy központban összpontosulva, a tőke kellő kamatoztatása révén, az előálló szükségleteket fedezni tudja. Bárhogyan vetessenek ki is, bármilyen kulcs szerint e terhek a községekre, ez úgy az egyes községekre, mint a járásokra oly óriási teherfölletet jelentene, hogy az államnak kellene segítő kezét nyújtani, mert ezt a kérdést más képen, mint az egyenletes elosztás alapján nem is lehet, de nem is szabad megoldani. (Helyeslés.)

Még csak röviden kívánok a községi vagyoni és a községi adósságok ismertetésére áttérni. 1881-ben a községi vagyon 199 milliót tett ki, 1908-ban majdnem 700 millió; az adósság kitelt 1881-ben 15 milliót, 1908-ban 128 milliót. A tiszta vagyon tehát 1881-ben volt 184 millió, 1908-ban 572 millió. Ennek a vagyonnak 50.2 százalékra földbirtokokban fekszik. A vagyon tehát emelkedett 264 százalékkal, az adósságok, sajnos, 736 százalékkal.

Ha részletezzük a községek vagyonát, amint már voltam bátor említeni, ennek a vagyonnak több mint fele községi földbirtokban fekszik. Körülbelül 153 millió az az érték, amely értékekben van elhelyezve, ebből 53 millió regále kötvényekben, 30 millió vicinális vasúti törzsrészevényekben, 16 millió — ismét érdekes jelenség — kölcsönben, 48 millió — ez a legegyszerűbb módja az elhelyezésnek — takarékbetétekben, értékpapirban csupán 6 millió van elhelyezve, amiből 15 millió külföldi címletekben.

Láthatjuk, hogy az elhelyezés igen gyakran nem alapulhatott más, mint tradíción, szokáson, öltetszerűsége, legritkábban történt az elhelyezés valamely financiai szempontnak figyelembevételével. T. ház, a takarékbetéteknek jövedelmezősége az akkori viszonyokhoz képest elég kedvezőnek mondható, amennyiben 4-4 százalékot hoztak, a kölcsönbe adottak azonban 5-6 százalékot. A községi vagyonnak ezen statisztikus elhelyezési módjához, hogy t. i. magánfeleknek nyújtanak kölcsönöket, a hitelszervezeteknek, különösen a szövetkezeti alapon álló intézeteknek örvendetes terjedését véve figyelembe, sok szó férhet. Hogy csak egyet említsék, a polgárok a község előjáróságával szemben függőségi viszonyba kerülnek.

Feltűnő, hogy az értékpapirokban elhe-

lyezett összegből 0.2 százalék az, amely állandó kamatozású kölvényekben és záloglevelek kibocsátásának fejlesztése és biztosabbá tétele végett nem kis állami érdek fűződik ehhez. A községi értékek átlagban 3.2 százalékot, valamennyi értéket összefoglalva 3.6 százalékot jövedelmeznek.

Amíg tehát a lefolyt 27 év alatt a vagyon minden 1000 koronája 8362 koronára rug ma, Ezt az óriási növekedést a fejlődésen és haladáson kívül minden bizonnyal az is okozza, hogy a községeknek a múltból áthozott vagyontöbbletére hovatovább mind nagyobb súlytal nehezedik a jövőre áthárított terheknek óriási módon növekedő összege.

Községeink e szomorú eladósodása mellett mégis a községek 33 százaléka adósság nélkül prosperál. A községek 63 százaléka adóssága 2000 koronán alul marad, 37 százaléka 1000 koronán felül van és 12 százaléka 10 000 koronánál nagyobb.

E községek közönséges kölcsönei átlagban 5.7 százaléksba kerültek, a törlesztéses kölcsönök pedig amorvizációval és kamattal együtt 5.4 százaléksba. Az adósságok átlagos kamata így 5.3 százalékot tesz ki, tehát 1.7 százalékkal magasabb, mint ahogy a községek értékeiket átlagban gyűmölcsöztetik.

Ha most azt nézzük, hogy a községek adósságaikat mire fordították, úgy azt látjuk, hogy 33 százalékot építkezésre, 17 százalékot vasúti törzsrészvények vásárlására és 17 százalékot földvásárlásra fordítottak. Jellegző adat az is, hogy a kölcsönök 71 százaléka fővárosi pénzintézetek nyújtották a községeknek; az csak természetes, hogy a kisközségek mindig drágább kölcsönt tudtak csak felvenni.

Ezen átlagos számok is eléggé élénken mutatják, a községi értékek hasznosítása nem mindenben megfelelő és különösen a községek közönséges kölcsönei magas kamat terheléssel járnak. A gyors és olcsó kölcsönök szerzésének akadályai elsősorban a hitelt kereső községeknek a hitelpiacok iránt való tájékozatlansága és a felsőbb hatóságoknak későn érkező tanácsadása. De kölcsönfelvételüknek az a szervezeti hibája is akadályul szolgál, amely ezt alakításukhoz köti és felsőbb hatósági jóváhagyástól teszi függővé, ami igen hosszadalmas dolog.

Egyre szeretném azonban a t. háznak és a mélyen t. belügyminiszter urnak a figyelmét ezek során felhívni. A községeknek 127 milliónyi mobil kamatozó értékei 11 millióval fedezik a községeknek 116 millióra rugó kölcsöneit.

Önkéntelen is az ember eszébe ötlük, hogy nem-e lehetne a községek értékeit a községek adóterheinek megkönnyítésére fordítani. Ne méltóztassék megijedni, nem akarok egy új pénzintézetet létesíteni. Nagyon jól ismerem ezen értékek, alapok természetét s nagyon jól ismerem azon aliglelkűzdhető akadályokat, amelyek ilyen pénzintézet létesítésének útjában állanak. De nincs is erre szükség. Én csak egy hitelszervezetre gondolok, amelyet akként kontemplálok és úgy volna helyes létesíteni, hogy ez nemcsak a községekre terjedne ki. Miért ne volna lelietséges, hogy városok városoknak, törvényhatóságok törvényhatóságoknak, törvényhatóságok saját községeiknek és törvényhatóság területéhez bekebelezett községek egymásnak saját szabad tőkéiket egymásnak rendelkezésére bocsásák? Azt hiszem felesleges ennek előnyeit bővebben fejtegetni, mert az bizonyos, hogy

a kölcsönt kereső és az értéket jól elhelyezni kívánó fél sehol sem találná meg jobban, a közös érdeket, amelyet községek, törvényhatóságok és városok egyaránt tartoznak színi előtt tartani. A kölcsönadó felek jobban tudnák tőkéiket kamatoztatni és viszont sokkal olcsóbban jutnának kölcsönhöz a hitelkeresők.

Végül, mint beszédem bevezető részében említettem, csak érinteni kívánom a közbirtokossági vagyon kérdését. Ez maga is annyira érdekes téma, hogy elegendő anyagot szolgáltatna egy egész beszéd számára. Remélem, hogy képviselőtársaim közül talán foglalkozni fog valaki e témával, magam azonban az idő előrehaladott voltára való tekintettel nem kívánok erre részletebben kitérni, csak annyiban kívánom érinteni, hogy milyen óriási vagyon az, amely ma Csáki szalmájaképpen van az országban olyan kezekben, akiknek talán hozzáértésük nincs, hogy e nagy vagyont kellőleg kezelni, értékesíteni és gyűmölcsöztetni tudják. Magam is megdöbbenem, hogy milyen óriási érték, — pedig alacsonyban van becsülve — van a közbirtokosság kezén. 456 millió értéket képvisel a közbirtokossági vagyon; ennek 95 százaléka földbirtokban van és két és félmillió katasztrális holdat képvisel. E vagyon természete és eredete egyazonossága a községi vagyon természetével és eredetével. A kezelésben eltérések történtek és ez a vagyon ma is a közbirtokosság kezén van. Hogy mennyire helytelenül kezelik, mi sem mutatja jobban, mint az, hogy a törvényhozás már több ízben kísérletezett nem olyan irányban, hogy gyűmölcsözővé tegye ezt a vagyont, de hogy legalább az elkallódástól megóvja.

Ennek a vagyonnak jóváhagyandósága szakkörökben már megkezdődött tisztázódott és ezen körök közvéleménye odairányul, hogy ennek eredetéhez, forrásához kellene visszamenni.

Én e kérdéssel nem kívánok bővebben foglalkozni és mindezek után, a sok adó, százalékkulcs és számadat után mégis végkonkluzióm egy ideál. (Halljuk! Halljuk!)

A községi és közbirtokossági vagyont összefoglalva, egy milliórd az, amit a községi élet felpofoztatására igénybe venni lehetne. Ezt a nagy tőkét, t. ház, amelyhez annyi erkölcsi erő és annyi erkölcsi érték fűződik, amely egymagában annyi energiát képvisel és méhében hord annyi új erőt és annyi új lehetőséget, kellőképpen, a modern kor igényeinek megfelelően kezelve, gyűmölcsöztelve és használva azt hiszem, eliminálhatnánk a községi háztartások mai nyomorúságos állapotát.

Segíthetnék azzal, — ha módot és alkalmat adnánk a községeknek helyes rendszerek beállításával arra, hogy a rendelkezésükre álló anyagi erőket megfelelőleg értékesíteni tudják. Mert t. ház, a mai szélsőséges Magyarországot, ahol a kultúrának faklyavívói ma a városok, s ennek a nagy fénynek árnyékában színylődnék a községek, csak úgy tudjuk átlagos kulturállammá emelni, ha ebből a nagy energiából tudunk kovácsolni egy szikrát annak a faklyának meggyújtására, amelyet a községek volnának hivatva a kultúra előrevitele céljából fogvatlani. És én azt hiszem, t. ház, hogyha ezt a kérdést helyesen oldottuk meg, akkor ezzel egyidejűleg a kulturális, szociális és humanitárius kérdések megoldását is előtérbe tudjuk tolni, mert ezek azok a szimplomák, amelyeknek fejlődése során Magyarország kulturállami jellegét megállapíthatjuk.

Én tudom azt, t. ház, hogy a mélyen t. kormányban erre megvan a jóindulat és megvan a jószándék. Megfogamizolt már ez a koncepció a közigazgatás reformjában. De ennek a helyes koncepciónak ki kell terjednie a községi reformra is (Helyesítés jobb felől) és én csak azt kívánhatom, engedje meg az isteni gondviselés, hogy ezt a nagy koncepciót a törvényhatóságoknál is alkalma legyen ennek a kormánynak a községi reformmal kapcsolatosan végrehajtani és érvényesíteni.

Teljes bizalommal a mélyen t. kormány iránt, a költségvetést magam részéről elfogadom. (Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps. A szónokat számosan üdvözlük.)

Alakuló Patronage Egyesület jegyzőkönyve.

Gottl Kezsdő kir. törvényszéki elnök, — mint a „Nógrádvármegyei Patronage Egyesület” elnöke — szívesen üdvözlö a szép számmal jelen levő megbízottakat, az alakuló gyűlést megnyitja, a jegyzőkönyv vezetésére Konrád Ödön szécsényi főjegyzőt, annak hitelesítésére Baross Árpád és Szenthe Kálmán urakat kéri fel. A helyi bizottság mikénti szervezését, annak megalakulását illetőleg felkéri Ruszinkó Antal kir. tanácsos urat — mint az előkészítő bizottság elnökét, — hogy tegyen előterjesztést.

Ruszinkó Antal, kir. tanácsos, a Patronage Egyesület jelentőségét és hivatását szép szavakban ismerteti; a szervezésről és a megalakulásról tesz jelentést.

Szenthe Kálmán, a helyi bizottság tisztkarába beválasztandók névsorát felolvassa.

Az alakuló gyűlés a Nógrádvármegyei Patronage Egyesület szécsényi bizottságának megalakítását kimondja és tisztkarát követő kezökép választotta meg:

Védnökök: Dr. Velics Lajos, v. b. t. t. rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, Dr. Velics Antal, Velics László, Gróf Malláthi Géza, Gróf Keglevich István, Gróf Pejácsevich Mikó Endre, Dr. Scitovszky Béla, Polák István, esperes plébános, Radnay Győző, esperes plébános, Faragó Fábán, szt. ferencz-rendi zárdafőnök.

Társelnökök: Dr. Gross Jenő, Vancsó Béla, Pintér Sándor, Tersztyánszky István, Szepessy József, Bárány József László, Huszágh Gyula, Baranyai Dömötör, Müller Salamon.

Ügyvezető elnökök: Baross Árpád, A járásbíróság mindenkori vezető bírja.

Alelnökök: Simonyi Lajos, Niedermann Sándor, Nemes Győző, Fejér Lipót.

Titkárok: Borhy Miklós, Dr. Alács Kálmán, Fábán Elemér, Dr. Petrik Zoltán.

Jegyzők: Dr. Horpáczky Jenő, Konrád Ödön, Rédei Sándor, Bugath Ferencz.

Elnökök: Jogvédő szakosztály: Barcza Kálmán. Fogházlátogató: Bolgár Miklós. Pártfogó szakosztály: Fertő Ferenc. Segélyőzszakosztály: Sándor Mór. Penztárnok: Friebeisz Zoltán. Ellenőr: Fölkel József.

Valasztmány: Décsi Alfréd, Dr. Guilfreund Emil, Dr. Essősy Béla, Dr. Kertész Arnold, Kálmán Sándor, Steger István, Schück Ferenc, Dr. Kardos Sándor, Dr. Márer József, Mesáros Kálmán, Dr. Strömpel József, Mráz György, Dr. Szigyártó Pál, Zuhovics Ferenc. Felhatalmazást ad a gyűlés e választmánynak, hogy magát a még jelentkező tagokból kiegészíthesse.

Ruszkó Antal, kir. tanácsos megköszöni a helye helyezett bizalmat, a elnök tisztéget elfogadja és minden igyekezete oda irányul, hogy a Patronage szép intézménye hivatását betöltsse.

Szenthe Kálmán indítványozza, hogy **Balogh Jenő** igazságügyminiszter úr Öngyméltósága, — mint a Patronage lelkes harcosa s annak legelső hirdetője — az alakuló gyűléshől kifolyólag táviratilag üdvözlössék, mely indítvány lelkesedéssel elfogadtatott.

Ruszkó Antal, kir. tanácsos — elnök — bejelenti, hogy Dr. Velics Lajos v. b. t. t. követ úr Öngyméltósága München-hől odaadással pártolja az indítványt, abba belép és 50 koronát küld az egyesületnek.

A gyűlés hálás köszönetét fejezi e nemes adakozónak és az egyesület alapító tagjai közé felveszi.

Székely Miksa, kir. tszéki bíró, igen szép és tanulságos felolvasás keretében részletesen ismerteti a Patronage intézményét.

Ruszkó Antal, kir. tanácsos — elnök — a gyűlés nevében köszönetet mond a felolvasónak, nemkülönben Gottl Rezső kir. törvényszéki elnöknek és a megjelent közönségnek a megjelenésért, — a gyűlést berekeszti.

● ● HIREK ● ●

Színészet. Rácz Dezső színtársulata városunkban április hó 30-án a „Hungária” szálló nagyteremében megkezdte előadásait. Első bemutató előadásul színre került „A kis király” című operett, folyó hó 1-én pedig a „Zöld frakk” című vígjáték. Mindkét darabot szép azánú közönség nézte végig. A társulat, jól szervezett, kitűnő színésznők és színészekből áll, kik bármely darabban pompásan megállják helyüket.

Fürdő megnyitás. Svarcz Soma, rákosmulyadi fürdő tulajdonos, folyó hó 10-én —

vasárnap — ünnepélyesen megnyitja fürdőjét, melyet ismét modernebbül szereltetett fel. A fürdői vendéglő kezelését az idén Kabina Ede (Kőrműcibányáról) veszi át, ki azt mintaszerűen fogja vezetni a fürdői vendégek igényeinek teljes megelégedésére.

Nagy szőlőtermés. A beérkezett jelentések szerint ezidén nagy szőlőtermés várható. De aki termését még fokozni akarja, az okosan teszi, ha egy kedvező májusi eső előtt csili-salétrommal felül trágyázza. Hol-danként 60 kilogramm csili-salétrom kell, melyet földdel, vagy rhomokkal vegyítve kell a tőke körül elszórni, még pedig két részletben három hétre az első fejtrágyázás után. Tavaly 38 helyen végzett kísérletet hatalmasan felfokozott terméseredményeket mutattak ki a csili-salétrom májusi alkalmazása következtében.

Nyílt-ter.)

Aláírott ezennel kinyilatkoztatom, hogy április hó 22-én este a szécsényi vasútállomáson mámoros állapotban Ivitz Géza m. kir. államvasuti állomás felvigyázó urat durván megsérteltem, a mit őszintén sajnállok s a miért Ivitz Géza úrtól személyesen is, most pedig a nyilvánosság előtt bocsánatot kérek.

BARTOS JÁNOS.

*) E rovatban közölték a felelőség a deklarációt terhel

268—1914 végreh. sz.

Arverési hirdetmény.

Aláírott bírósági végrehajtó az 1881. évi LX. t. cz. 102 §. értelmében ezennel közhírré teszi, hogy a szécsényi kir. bíróság 1912. évi Sp. II. 411 12 számú végzése következtében Dr. Guffreund Emil szécsényi ügyvéd által képviselt Lakos Mór hpesti lakos javára 214 kor. s jár. erejéig 1914. évi április hó 3-án foganatosított kielégítési végrehajtás útján le-és felülfoglalt és 3200 kor.-ra becsült

következő ingóságok, u. m.: 1 cséplő garnitúra nyilvános árverésen eladatnak.

Mely árverésnek a szécsényi kir. bíróság 1914. évi V. 149/1 számú végzése folytán 214 kor. tőkekövetelés, ennek 1912. évi oct. hó 19 napjától járó 5 százalék kamatai, egyharmadszázalék váltódíj és eddig összesen 162 kor. 51 fill.-ben bíróság már megállapított költségek és 3 kor. árverés kiütési díj erejéig Kulason leendő megtérítésére 1914. évi május hó 15-ik napjának d. e. 11 órája határidőből kiütetik és ahhoz a venni szándékozók ezennel oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. t. c. 107 és 108 §-ai értelmében készpénz fizetés mellett, a legelőbbet ígérőnek, szükség esetén becsáron alul is el fognak adni.

Amennyiben az elárverezendő ingóságokat mások is le-és felülfoglalták és azokra kielégítési jogot nyertek volna, ezen árverés az 1881. évi LX. t. c. 120. §. értelmében ezek javára is elrendeltetik.

Szécsény, 1914. évi május hó 1-én.

Nagy, kir. bir. végrehajtó.

Gabona-előleget függőtermésre

nagyon előnyös feltételek mellett ajánl

Schvarcz Gusztáv banküzlet,
Budapest, V, Gizella-tér 6. Telefon 63—24.

Édes tejszínből készült
**tea-vaj- és
félementháli sajt**
(Szécsényi gyártmány)
kapható:
Schlesinger A. Fia cégnél
Szécsényben.

SCHLESINGER A. FIA

FINOM ÜRI-SZABÓSÁGA, ÜRI- ÉS NŐI-DIVATÁRU KERESKEDESE ÉS TEMETKEZÉSI VÁLLALATA

Szécsény, Nógrádmegye.

Dús választéku raktárt tart: érc- és fakoporsókból,
gyászkoszorúkból és az összes temetkezési cikkekből.

Telefon 117.

Értesítés.

Telefon 117.

Van szerencsém szíves tudomására hozni, hogy Balassagyarmaton a Scitovszky-úton a Schwarcz Mór-féle telepen, a vasútállomás közelében,

**cementárú-gyárat-, mész- és építkezési anyag kereskedést
nyitottam.**

Raktáron tartok: elsőrendű portland-, román- és hecsini cementet, elsőrendű darabos- és oltott meszet, a felső gallai- és dorogi telepekről, carbolineum kátránylemez, kátrány bőr- és izoláló lemezt, stukatur-nád, gipsz, tetőcserép, műpalát, továbbá cementlapok, cementcsövek, kútgyűrűk, életővályuk, csöpögtelők, stb. az építészeti szakba vágó anyagokat nagyben és kicsinyben.

Azon kellemes helyzetben vagyok, hogy bármely más céggel felvehetem a versenyt, ennek folytán kérem szíves jóindulatával, szükség esetén nagybecsű bizalmával megtisztelni szíveskedjen.

Kiváló tisztelettel **GANSEL MARTON.**

„Eternit”-pala árusítás.

Soproni cserép lerakat.

RUSZNYÁK

DIVATÁRUHÁZÁBAN
 ▼ BUDAPEST, ▼
 KIRÁLY-UTCA 21. SZ.

Megérkeztek

az ujfaconu
 pongyolák.

LEGUJABB DIVATLAPOT INGYEN!

□ □ TELEFON 102—99. □ □



146. ábra. Igen kedvelt szabásu pongyola, gyapju creponból himzett gallérral, selyem övvel ára — K. 24 —
 147. ábra. Sikkes szabásu pongyola, finom divatkelméből, fehér crepon himzett gallérral, és keresztöltés dísszel ára — K. 28 —
 148. ábra. Sikkes pongyola, francia mintázott delainből, sima szövet gallér és kézelővel, ára — K. 16 —
 149. ábra. Legujabb faconu divatpongyola, divatcrepből, tangó selyem övvel és divat gombdísszel — K. 25 —
 150. ábra. Kedvelt szabásu divatpongyola, finom divatkelméből, crep gallérral és légcspkével díszítve — K. 25 —